

Porabje

TEDNIK SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 7. maja 2020 - Leto XXX, št. 19

PRVI SVOBODNI PARLAMENT SE JE FORMIRAL PRED 30. LETI

*LETOŠNJI VÜZENSKI SVETKI
stran 3*

*»DOBRO JE, KA ZNAMO,...«
stran 4*

*Te mo nesli Triglav tō
stran 8*

PRVI SVOBODNI PARLAMENT SE JE FORMIRAL PRED 30. LETI

Do političnih sprememb v Srednji Evropi in tako tudi na Madžarskem je v letih 1989-91 prišlo zaradi številnih notranjih in zunanjih vzrokov. Med temi je bila na prvem mestu preureditev mednarodnih odnosov, torej zahodna zmaga v večdesetletni sovjetsko-ameriški »hladni vojni«, pomemben pa je bil tudi ekonomski poraz planskega gospodarstva proti tržnemu, ki je temeljilo na privatni lastnini. V sovjetskih satelitskih državah je prišlo do notranjih družbenih gibanj, ki so prav tako znatno prispevala k prelomnim političnim spremembam.

Čeprav so prehod ponekod spremljali oboroženi spopadi, se je preobrazba na Madžarskem izvršila mirno in postopoma. Opozicijske organizacije so tempo in obliko reform določale skupaj z državno delavsko partijo (MSZMP), tako je po dolgi usklajevanji 23. oktobra 1989 (ob 33. obletnici revolucije proti Sovjetom) prišlo do slavnostne razglasitve Republike Madžarske.

Že v mesecu septembru so se na zasedanjih »Narodne okrogle mize« (Nemzeti Kerekasztal) strani dogovorile o novem volilnem zakonu. Reformni voditelji MSZMP so verjeli, da bo delavska partija tudi po uvedbi demokratičnega volilnega sistema ohranila dominantno vlogo. Parlament je tako z veliko večino sprejel zakon, ki je predvidel mešani volilni sistem.

Začasni predsednik republike Mátyás Szűrös je prvi krog parlamentarnih volitev razpisal za 25. marec 1990, drugega pa za 8. april. Na podlagi zakona je moral vsak poslanski kandidat zbrati najmanj 750 priporočil, tako je uspelo območno listo postaviti 19,

državno pa 12 strankam. Opazovalci Sveta Evrope so ugotovili, da so priprave na volitve popolnoma ustrezale zahtevam v zahodnih demokracijah.

*Predsednik vlade József Antall na enem od zasedanj Parlamenta v letu 1990
(foto: Fortepan/Szalay Zoltán)*

Na prvih svobodnih, večstrankarskih volitvah po 43. letih se je 34 strank in 1623 kandidatov potegovalo za glasove skoraj 8 milijonov volilnih upravičencev. Po prvem krogu s 65-odstotno volilno udeležbo se je z območnimi listami v Parlament uvrstilo šest strank: Madžarski demokratični forum (MDF), Zveza svobodnih demokratov (SZDSZ), Neodvisna stranka malih kmetovalcev (FKGP), Madžarska socialistična stranka (MSZP), Zveza mladih demokratov (FIDESZ) in Ljudska stranka krščanskih demokratov (KDNP). Pet poslanskih kandidatov je že v prvem krogu doseglo absolutno večino glasov, ostala poslanska mesta pa so bila zapolnjena v drugem krogu volitev 8. aprila, kjer je bila udeležba nižja, le 45-odstotna.

Novi, 386-članski madžarski Parlament je prvič zasedal 2. maja 1990 (torej natančno pred 30. leti), razmerja v njem so bila sledeča: MDF 43 %, SZDSZ 24 %, FKGP 11 %, MSZP 9 %, FIDESZ 5 %, KDNP 5 % (v klopih je sedelo še 8 nepovezanih poslancev). V primerjavi s predhodnim dr-

žavnim zborom je bilo v Parlamentu 95 odstotkov novih zastopnikov, kar je pomenilo popolno zamenjavo politične elite - večino je dobila krščansko-narodna struja.

Mandat za sestavo vlade je bil podeljen predsedniku MDF Józsefu Antallu, ki je v koalicijski kabinet povabil še male kmetovalce (FKGP) in krščanske demokrate (KDNP). Novi premier je 22. maja 1990 predstavil svoje zamisli Parlamentu: njegov kabinet naj bi bil »vlada svobode, naroda, gospodarskega preobrata in ponovne priključitve k Evropi«.

Ob spremembi političnega sistema so prebivalci Madžarske v prihodnost zrli z velikim optimizmom, toda preteklih trideset let pomeni dandanes za marsikoga razočaranje. Pripadniki narodnosti smo leta 1990 (in tudi v petih kasnejših svobodno izvoljenih Parlamentih) ostali brez zastopnikov, vprašanje parlamentarne participacije se je (deloma) rešilo šele leta 2014. Prve svobodne volitve pred 30. leti pa kljub vsemu ostajajo med svetlimi trenutki v novejši madžarski zgodovini.

*(Slika na 1. strani: Stavba parlamenta, poslikana z budimskega gradu.
Wikipedia)*

-dm-

Komisija za narodnosti tudi o proračunu za leto 2021

28. aprila je - ob spoštovanju vseh zdravstvenih predpisov in omejitev - v dvorani parlamenta, poimenovani po Kálmánu Széllu, zasedala Komisija za narodnosti parlamenta, ki je razpravljala o pomembnih vprašanjih.

Komisija je razpravljala o spremembi pravnega statusa javnih uslužbencev, zaposlenih v kulturnih institucijah oziroma o spremembi določenih zakonov na kulturnem področju (Predlog zakona št. T/10098). Kot povabljeni predavatelj je v razpravi sodeloval tudi državni sekretar za kulturo Péter Fekete.

Člani komisije so pregledali predlog za spremembo zakona o pravicah narodnosti iz leta 2011 (CLXXIX) in se odločili, da ga bodo predložili parlamentu kot samostojni predlog komisije. Novele zakona bodo potrdile in jamčile obstoj in delovanje avtohtonih manjšin, ki so priznane kot državotvorni dejavniki. Komisija je na seji začela tudi z usklajevanjem zahtevkov določenih narodnosti v proračunu za leto 2021.

F. Sütő

Člani Porabskega tria se individualno učijo pesmi

Člani Porabskega tria vzdržujejo stike preko svetovnega spleta, nam je povedal Ferenc Sütő (Feco) in dodal, da zaradi epidemije nimajo vaj, temveč se doma sami učijo besedila in melodije porabskih ljudskih pesmi, da bi lahko, ko se bo življenje normaliziralo, kar hitro osvežili svoj repertoar.

Veliki četrtek je bil poseben, saj je prav na ta dan praznoval harmonikar skupine Stanko Črnko (Zvonar) svoj 60. rojstni dan. Slavljenca, ki živi na Goričkem, sta porabska pevca Babi (Marijana Fodor) in Feco pozdravila s pesmijo Vsakdo mora imeti prijatelja, ki sta jo zapela in posnela pri andovskem srcu.

(Slika je starejši posnetek pri andovskem srcu.)

LRH

LETOŠNJI VÜZENSKI SVETKI

Včasik je bil med narodom velki straj pred dnevom, kda sta se petek pa trinajsti den v meseci na isti den srečala. Ali po letošnjom takšom dnevi, šteri se je marca zgoudo, pa rejsan lejko povejmo, ka se še nikdar nej zgodilo pa ka več nikdar nede, kak je prej bilou. Što bi si tou od prilike lejko mislo, ka do na velke vüzenske svejtke cerkvi dozaprejte - na največši cerkveni sve-tek!

Tak poleg povedano: Ne vem, če znate, ali v Evropi ma vüzenski ali velki petek takšo posebno veljavo kak niti en drugi petek v leti nej (pa smo pá pri petkaj ...). Té den je nej dela prosti den v Sloveniji pa v večini rosagaj, ali je tou edini delovni den v leti, gda v cejlj Evropi ne deluje medbančni plačilni sistem - tou v praksi pomeni, ka nišče ne more nikomi nakazati pejnaz (nej

bilo tak žmano, kak gda je bilou s cerkvi prinešeno. Smo pa zato vsaki pri sebi v

Trpeči Kristuš, poslikan na eni od romarski poti avtorja

meri zmolili pa se spomnili na svetopisemske zgodbe. Morem povedati, ka sam v Betlehemi še nej bil, sem pa za té svetke ešče gnouk globko podoživlo svete kraje, štere sam v zadnji dvej letaj obisko. Tou so kraji s poseb-

mi, gé se je leta 1917 trem pastirom večkrat prikazala Marija). SantiagodeCompostela (največši cilj romarov s celoga sveta), gé sam se ešče januara letos tüdi ge na en tau poti peški spravo. Zatok sam cuj piso »mala zakotna ves«, »srmaška diklina«, »črna Marija«, »mala ves s skromnimi ižami«, »trem pastirom«, ka naj se še bola vidi, ka Marija pride vseposvedi. Ešče več, najrajši ma takše kraje, kak so naši, »na obrobju«, »bole srmočki« ... Zatok radi pa veseli bojmo tü, gé smo, vej smo gvüšno nej »baugi za hrbtom«.

Lepau pa je včasik malo po svejti langnivati, ešče lepše pa, gda tak v meri vse poti lepau za teuv pridejo. Pa ka leko senjaš o novih.

Kak sam začno na začetki toga pisanja: ka več nikdar nede, kak je bilou. Ali de baukše ali slabše, odvisno kak pogledneš. Tüdi kupica je lejko na pou puna ali na pau prazna - če glij ena ista. Vsaki naj si nut v sebé pogledne, bole merno, dukši čas pa z vekšimi očmi, pa najde tam gvüšno kakši svejkel falajček, za šteroga je nikdar nej mel časa ali pa je sploj nej znal, ka je tam v njemi. Ali pa kaoli po iži pogledne s friškimi covid očmi pa takše zagledne, ka je ranč nikdar nej na pamet vzeu. Vsi smo na eté svejt poslani z namenom (céllal) - najдите v tom časi svoj namen, svojo srečo, začajte špilati eno noto više ...

Najbole pa OŠTANITE ZDRAVI, se drugo že bau, nej vrag, še vsigdar je bilau.

(Kejp na 1. strani: SantiagodeCompostela.)
Srečko Kalamar

Pod Srebrnim brejgom ...

... se pomalek vse vömini. Tak gučijo, tak pravijo. Kak vse vögleda, na slovenskom kraji toga brejga koronavirus sloboud gemlé. Zaprav, un de eške itak lidi postrašüvo, depa pomalek se že krčmé goroprejo. Dobro, tou je nej najbole naprej valaun gé. Samo gda krčmé začnejo delati, potejn vse najbole normalno leko za naprej bau.

Šport zagnauk se eške nede na velki vökazo, Slovenci pa so vseeno šampioni gratali. Nemške novine Die Welt so vödale evropske rosage, v sterij največša korupcija geste. Ja, Slovenija je v tejm šampion! Daleč najbole naprej je v Evropi v tejn deli, v sterom niške ne vej, sto pige pa sto kaj plača, steri komi pod stolom pejneze dava, komi žlata leko velki slüjž dobi, kama pejneze dejo, sto komi plejča za provizijo drži ... Ja, lepou je biti šampion! Zatoga volo so se v Slovenskom olimpijskom komiteji začnili zgučavati, aj bi na olipijadi v Tokiji (zavolo Corone nede tou leto, kak bi mogla biti) novi šport vönajšli. Zvau bi se »korupcija na 100 metrov«. S tejm bi Slovenija po dugi časaj znouva na olimpijadi nin dun prva bila. Največša baja je pa tou, ka ekipe ne morejo naprajti. Preveč kandidatov geste.

Če zdaj šalo malo vkraj dejem, rad bi od vcejlak prousni lidaj nika povedo. Vse tou, ka se godi pa se je godijlo s pejnezami pa s korupcijo, njim je više prišlo. V vejčki slovenski varašaj pa v Lublani ranč tak je do protestov prišlo. Lidge bi se nej smeli vküper držati, depa dun se je takše zgodilo. Kak bi se zatoga volo nabile prejnjin lače začnole trausiti, so vsefél dojpovedali. Po nouvom lidge že leko iz enoga varaša v drugoga začnejo ojditi pa kak sam že oprvin piso, krčmé se gor oprejo. Depa za šankom eške nede sloboudno piti, samo na terasaj de se takše leko delalo. Vsikši vej, ka za šankom največše istine leko vöpridejo. Pa ranč zatoga volo se za šankom eške dugo nede pilou. Leko ka slovenski najbole prejnjin stra majo, ka za šankom eške kakša ovakša, kakša velka istina od njivoga takšoga ali ovakšoga dela vövdari.

Vejmo, ka v krčmej se popejva tö. Stara istina pa nam pripovejda; sto popejva, lagvo ne brodi. Ranč muzika pa je tista bila, stera je v dnevjaj karantene lidi gordržala. Slovenski pevci pa goslarge so se vöpakazali, kak trbej vküper stopiti, gda trbej. Zato, ka koncertov ne sme biti, na radioni pa televiziji koncerte brezi publike majo. Plej banda iz Murske Sobote za prvi maj nej smeja kaulak ojditi pa igrati, ka vsigdar šegou ma. Depa dva njigva muzikanta sta na dobro idejo gorprišla. Na strejo od avtona sta zvočnike (hangszóró) zmontejrala pa njigvi CD piščavala. Skur tak se je čülo, kak bi v živo špilali. Samo nika pitija sta nej dobijla, tak kak lidge je majo šegou gorstavlati, njim piti pa pogače podvoriti. Kak de vse tou vküper tadale šlau, ranč Srebrni brejg ne vej. Pa od toga tö nika ne guči, gda mo leko prejk granice üšo, pri Peki, Cifri ali Zavci kaj spiu. Ja, pa Oroskana na njegvi fudaj poslüjšo. Depa, že bi trno rad biu, ka se tou zgodi.

Miki Roš

Fatima, kama se v »zdravi« časaj sipavajo prauškarge

lidge, pa nej firme).

Že drugo polonjo svojoga stoletnoga življenja ta živem, ali sam tou še nej doživu, ka bi se nej na vüzensko soboto k žegnji neslo, pa v nedelo rano k meši pa procesiji nej šlo.

Ali vüzenski šunki pa drugim dobrotan smo se vseeno nej odpovedali, če glij morem povedati, ka je meso nej

no energijo pa s krepkimi doživetji.

Lurd (včasik mala zakotna francoska ves, gé se je Marija 1858. leta prikazala srmaški diklini Bernadki). Montserrat (španska sveta gora z veličastnim kloštrom iz leta 880, posvečeni črnoj Mariji). Fatima (romarsko središče na Portugalskom, včasi mala ves z eno par skromnimi iža-

PREKMURJE

Črčavka

Nej samo koronavirus, nevolé nam dela tudi vrejmen. Že vse od zime je samo malo takši dni bilau, ka bi dež ūšo, tak ka majo pavri zavolo sūče velke nevolé. Tistim, steri se s sadjarstvom spravljajo, je pauleg toga dosta sivi las prinesla ške zmrzau. Po rečaj Mirana Toriča, strokovnjaka za sadjarstvo pri Kmetijsko-gozdarskem zavodu Murska Sobota, je letošnji pridelek breskev in marulic že več ali menje zgubleni, pa tudi za slive in črešnje ne kaže preveč dobro. Pri djabkaj je največ kvara pri sortaj ajdared in jonagold, stere se v Pomurji (gé je vseküper okoli 350 hektarov sadovnjakov) glij največ pauvajo. No, k sūči in zmrzali je preminauči pondelek cuj prišla tudi črčavka, stera je vala baugi, nej preveč dosta kvara napravila, vej pa je drauvna toča šla med deždjom.

Zanimivo je, ka se je oblak vtrgno nad Mursko Soboto in sausednimi vesnicami, prauti Lendavi pa je komaj kaj deždja spadnilo. So pa zatau v tom varaši pauleg vogske granice leko telko bole veseli, vej pa je njihova firma VIRS dobila naslov »Ustvarjalci za stoletje« za prispevek k razvoju podjetništva v srednji in jugovzhodni Evropi. Tau priznanje, steroga so daubili od mednarodnoga ekonomskoga foruma Perspektive, jih uvršča med 300 najbavkuših firm na tom območji. Pauleg toga so daubili ške najvišišo nagrado v kategoriji razvoj idej, inovacij in investicij v podjetništvi.

Za konec skočimo ške na Otok lübezni, prilübleno izletniško točko v Ižakovcaj, stera se ponaša tudi s plavajočim mlinom na reki Müri. Böltinska občina je dala napraviti nauvi maust, steri pela na otok. Pauleg mausta so napravili ške terase, stere so namenjene družjenji ob reki, postavili pa so tudi dve leseni srci, pri sterih do se leko lidge tudi kejpali.

Silva Eöry

Dr. Klaudija Sedar - slovenska latinistka in splošna jezikoslovka

»DOBRO JE, KA ZNAMO, KA SE JE INDA SVETA GODILO«

Klaudijo Sedar iz Pokrajinske in študijske knjižnice v Murski Soboti v Porabji eni dobro poznate, vej pa je že dostakrat prišla k vam: »Rejsan smo se v našoj

Vsigdar nasmejana Klaudija Sedar

knjižnici, sploj v zadnji lejta, s Porabskimi Slovenci lepau povezali in ene stvari lepau vüper tudi delamo. Fajn je, ka té vezi ohranjamo. Če malo spaumnim, sam ges sama začnila sodelüvati pred tremi leti, gda sam v Porabji zberala stare kejpje in smo po tistom ške vödali knjigo Porabje na starih slikah. Po tistom sam zberala ške zgodbe, stere smo vödali v knjigi Fajn je bilou. Tau je biu en takši rejsan trno prilichen projekt, s pomočjauw steroga sam se dosta navčila. Pogučavala sam se z desetimi lidami in vsi so bili trno fajn, zgovorni, radi so pripovedjali. «

Naša sogovornica je gorrasla in ške gnesden žive v Križevcaj, nej daleč vkraj od Porabja: »Če po ovinkaj letiš, si brž v Čöpincaj in te je samo ške stopaj ali dva do Porabja. Križevci so ena takša malo po dolaj in malo po bregaj raztepena velka vesnica, stera je pred stau leti mela ške prejke gezero prebivalcov. Zdaj nas gé samo ške malo več kak 300, vej pa se je dosta listva odselilo. « Po zgotovljeni osnovni šauli, v stero je odila v Gornji Petrovcaj, se je vpisala v soboško gimnazijo. V osnovni šauli je rada mela slovenski gezik, malo menje pa matematiko in drüge naravoslovne predmete. V gimnaziji jo je te ške zgodovina začnila malo bole zanimati in zatau se je vpisala na Filozofsko

fakulteto Univerze v Ljubljani, gé je leta 2007 diplomerala na oddelki za klasično filologijo (latinski gezik s književnostjo) in na oddelki za splošno jezi-

koslovje: »Tak je tau bilou, ka me je latinščina prva začnila zanimati. Po tistom me je potegnolo tudi tau, ka sam stare papere, stare dokumente začnila bole gledati in šteti, ka v njih piše. Sploj stari dokumeti iz 17. in 18. stoletja so ške dosta v latinskem geziki napisani. Če jih

problem pri latinščini, pa tau leko povemo, ka vela za vse geziške, če znanja ne obnavlaš, če si nej celi cajt v stiki z gezikom, ga malo pozablaš. Pri latinščini je ške ena drüga nevolá, ka je tau, kak pravimo, mrtev gezik, vej pa se ga ne guči. Mi smo na fakulteti dosta šteli in prevajali, pogučavali pa smo se nej. Mogauče bi mogo pri včinjej tudi na govori biti poudarek, vej pa če čüješ eno rejč, ti ta leži ostane v glavej, « mi odgovori Klaudija Sedar, stera je po zgotovljenom študiji latinski gezik prva včila na lendavski gimnaziji, po tistom na Srednji zdravstveni šoli Murska Sobota in te ške na Ljudski univerzi Murska Sobota. Med 2008. in 2013. letom je bila kak mlada raziskovalka-asistentka zaposlena na Raziskovalni postaji ZRC SAZU Prekmurje na Petanjcih pod okriljom Zgodovinskega inštituta Milka Kosa. Od leta 2015 je kak domoznanka zaposlena v

bili najbole fontoški in pomembni za priklüčitev Prekmurja matičnomi narodi: »Mejla sam ške neka drügi predavanj, med drügi tudi o tom, kakšna je

Doktorsko diplomo, za stero je dobila nagrado Pomurske izobraževalne fundacije (PIF) za najbavkušje doktorsko delo v leti 2014, je slavnostno prejela 19. februarja 2014

bila cerkvena podoba oziroma stanje v našoj krajini v leti 1919. Tau sam predstavila tudi na simpoziji lani konec meseca majuša v Ljubljani. «

Sogovornica ške raztolmači, ka jo najbole zanima kulturno-zgodovinsko izročilo in dediščina pa pomen njünoga ohranjanja. Sama aktivno sodelüvle pri znanstveno-raziskovalnom deli in odi na razna strokovna in znanstvena posvetovanja na konferenca. »Želim, ka bi čimveč lidi dosegnola s svojim delom. Rada bi bila, ka bi se začnili zavedati, kak fontoško je, ka znamo, ka se je inda svejta godilo, vej pa te ležej razmemo, zakoj je gnesden tak, kak je. Rada bi bila, ka lidge ne bi knjig samo šteli, liki bi tudi razmeli tisto, ka štejo, in bi bole spoštovali svojo zgodovino, « so rejči, stere je Klaudija Sedar povedala ške prva, kak je vövdaro koronavirus. Zdaj se mogauče ške bole leko strinjamo z njauw. (Kejp na 1. strani: Med letoma 2008 in 2013 je bila kak mlada raziskovalka-asistentka zaposlena na Raziskovalni postaji ZRC SAZU Prekmurje na Petanjcaj.)

Silva Eöry

Kejpi: Silva Eöry in osební arhiv Klaudije Sedar

Klaudija Sedar v družbi Bigitte Soós; kejp je biu napravljeni 6. marcüša ob predavitvi velkoga Madžarsko-slovenskega spletnoga slovara v soboški knjižnici

škeš razmeti, te moreš nekeš znanje meti. « In tak je leta 2013 pod mentorstvom profesora dr. Staneta Grande z disertacijo Kulturna podoba JV Prekmurja v 17. in 18. stoletju tudi doktorekala na Fakulteti za podiplomski študij Univerze v Novi Gorici za področje Interkulturnih študijev – primerjalnih študijev idej in kultur, modul kulturna zgodovina. Pitam jo, če sama vse, ka piše v latinskem geziki, tudi razmej. »Štem leko, samo malo je tau

Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota. Pouleg toga, ka se v zadnjem cajt dosta spravlá s temami, stere so povezane s Porabjom, je lani, gda smo se spominali stauletнице priklüčitve prekmurskih Slovincov matičnomi narodi, Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota vödala strokovno monografijo Prekmurje ob zgodovinski prelomnici 1919. Avtorica Klaudija Sedar je v knjigi zbrala in predstavila dokumente, steri so

Kak sam spoznavo Porabje

Kak mali pojeb sam tū na Goričkom gorraso pa sam dosta toga čūu pa poslušau, kak so se starejši lidje pogočavali: »Vej pa eti prek meje so naši padaške pa rodbina«. Nejsam si mogo tou raztomačiti, ka tou pomeni, ka je granica pa zakoj ne smemo iti ta prek, če so pa tam naši lidje, vej sam pa te mali bui.

No te, gda sam že malo gorzraso pa sam doj ta v dau gledo pa sam vido eno kučo doj v doli, te sam pa že spitavo, ka je ta kuča tūj čisto poleg nas, pa ta itak ne smem iti. Stariške so mi pravli, ka tūj prek meje (te sam že znau, ka je meja) ne smemo iti, itak me je pa skoz mantralo, ka je tam na tisti strani, tam prek granice. Vej pa sam si mislo, tam te morejo lidje živeti, šterim smo mi tūj pravli, Vougri. Tou, ka so Vougri, je nej nika slaboga bilo mišleno, samo te so naši stariške ešče nej gučali, ka so tou Porabski Slovenci. Uni so si nej znali raztomačiti, ka tou so nikšni Vaugri, liki so tou naši lidje, s šterimi smo včeraj vküper bili, se radi meli pa vküper k meši odli pa po nedelaj popoldnevi vküper pri Cifri na Gorenjom Seniki špricere pa šor pili.

Potom toga sam pa že malo gorzraso pa sam ta po sveti odišo tak kak skoraj vsi eti naši lidje. Malo sam se šaulivo pa potistom sam že družino ustvauro. Več sam nazaj domou začno ojtj, ka te sam že avto meu pa sam leko prišo nazaj domou. Prvo, gda sam avto meu pa sam sé domou prišo, je bilo tou, ka sam mojoga očo proso, naj me pela na Vogrsko, ka mo gnauk vido tou krajino, ka mi je bila skoz prepovedana. Pelala sva se v Körmend.

Tou je pa bila ena takša pripetija, ka bi leko skoron cejli roman napiso. Najprlej sva se pelala doj proti Hodoši, te pa prek meje. Gda sva prek meje prišla, sva več nika nej znala, kam pa kak. Dža kak mladi pojeb sam tak mislo, ka oča kak starejši tak vse zna, kam pa kak morava iti. No, nejsva se daleč pelala naprej, že je bilou prvo srečanje s tistimi vogrskimi graničarji. Vō so prileteli iz neke gošče, majūtali so z rokami pa naju stavljali. Nejsam znou, ali je tou istina ali so tou kakšni razbojniki, ka prle kak so prajli, što so, si nej znau, što ide proti tebi. No, tou je trpelo celo pout do Körmeda, najmenje desetkrat so naju gor stavili. Tam v Körmendi sva našla eno bauto, tam sam si küpo en ekonom pisker (ka te je tou bilo tūj fejs fal) pa ešče malo sira. Pout nazaj je bila skoron glih takšna kak ta, samo ka te so naju že tisti eni graničarji poznali, ka sva prlej mimo šla, pa so naju nej več stavljali.

Te so pa prišli tisti lepši časi, gda se je meja eti pri nas v Martinji odprla. Tou je biu velik mejnik, gda smo leko šli eden k drugome. Žau, sam te nej biu doma pa si téj občutkov ne morem deliti s tistimi, šteri so te tūj bili, pa so tou doživeli. Vseglih sam pa tou čüto v srci, ka sam skoz znou, ka so tam prejk naši lidje, naši padaši, pa naša rodbina.

Med tem časom sam pa - po sreči ali pa nesreči - prišo nazaj v mojo rojstno kučo, vküper z mojo ženo, štera je vseskozi rada odla sé. Vsigdar je spitavala mojoga očo, kak je tam prejk pa zakoj mi ne smemo ta, če so pa tam naši lidje (una je nej iz toga konca Slovenije). Pa rada bi te vidla, ka je na drugi strani granice.

Po tistom, gda sva sé prišla, se nama je tou vse uresničilo, leko sva šla na Senik, najprlej k rodbini, štero sam si vala bougi zapomno. Znau sam, ka so tūj bili rodbina Grajkarni, Gečkini, Devicini pa mogoče ešče što, za štere zdaj ne vem več. Gda sam tak daleč prišo, sam tūj samo dobre lidi srečo, vsi so bili radi, ka sam jih gorpoisko pa spozno kak rodbino.

Videofilm je dobil nagrado strokovne komisije in občinstva

V eni naših prejšnjih števil (11. št. I. 2020) smo poročali o tem, da je osmošolec gornjeseniške Dvojezične osnovne šole Jožefa Košiča Levente Nagy pripravil svoj prvi tekmovalni videofilm, ki mu je dal naslov »Szikvizikum«. Videoklip je pripravil na podlagi razpisa Pedagoške strokovne službe Železne županije z naslovom »Izberimo si poklic!«. Pred kratkim so razglasili rezultate razpisa.

O tem, kako je strokovna komisija ocenila film njegovega sina, je povedal oče Péter Nagy naslednje: »Komisija meni, da je videoklip zanimiv, informativen, v njem najdemo dobre ideje, kar se tiče slikovnih rešitev. Komisija, v kateri so bili strokovnjaki s področja medijev, so zmagovalcu dali

tudi nekatere dobre nasvete.« Videoklip Leventeja Nagya je komisija ocenila kot najboljši

Levente svojo kamero zmeraj vzame s sabo; naj omenimo, da je promocijski film o gornjeseniški šoli tudi njegovo delo

delo, v svoji kategoriji je dobil tudi nagrado občinstva. Uradna razglasitev rezultatov in podelitev nagrad bosta - zaradi krize - v mesecu septembru.

LRH

Eni so pa ešče te padaške od mojih starišev bili, pa so tō veseli bili, ka sam se jih spomno. Gvūšno sam jih dosta vōpozabo, samo vseglih je bilou tou eno lepo doživetje.

Po vsej tej časaj sam si tūj na Seniki najšo dosta, dosta pajdašov, s šterimi mam dosta lepih spominov na vse tiste dneve, štere smo vküper bili. Nejsam meu samo tūj pajdaše, najšo sam si jih tū v Monoštri, pa daleč doj po vogrskoj krajini tūj poleg meje. Komaj te sam spozno, ka so Vougri nej tisto, kak sam mladi pojeb čūu pa poslušau. Te sam komaj spozno, ka je tou, ka so nej pistili nas prek meje, samo politika bila. Za konec pa naj napišem samo tou, kak so mi stariške pravli, ka se je meja leta 1948 zaperala dva meseca ali pa ešče več. Zdaj, gda so go pá zaprli, se je tau zgodilo prek noči. Je pa tou tak, kak bi popkovino (köldökzsínor) prerezali materi od deteta. Nam eti trno fali odprta meja, smo pá tak, kak smo bili te, gda je bila železna zavesa.

Lepo bojte pa ne družite se, vseeno se pa mejte radi. Eti na tej strani vas mi tō mamō radi. Vej pride čas, gda mo leko pa eden k drugomi prišli, stisnili se pa v rokou segnili, kak je tūj navada.

Pa lepo bojte vsi, Porabci pa vsi tisti, šteri se me spomnite.

Vili Zrim

ŽELEZNA ŽUPANIJA

Malo je vodé v potokaj

Po cejlom svejti je dosta taši mest, gde bi se s kmetijstvom leko spravljali, vse je dano, depa itak ne morejo, zato ka nika fali, tau je voda. Na taši mestaj ovak ne more gazdūvati, samo tak, če se stūdenci skopajo pa od tistac se polejva. Gnesden je tak, ka 70 procentov sladke vode se v kmetijstvi goraponūca, zato ka vsigdar več je taši mest, gde nega vodé. Dosta lūstva dela na tejm, kak bi leko kak največ vodé prišparali pri polejvanju. Zato je nej vseeno, gda se polejva, če leko, te tašoga reda, gda ne sije sonce, zato ka te je zemla bola hladna pa zemla bola pomalek vōposene. Pod zemlaup, kak so žile, gde se voda zdržava, majo en ritem, kak iz vretine voda teče, tak se od deža pa snega nazajpunijo.

Problem je te, gda nega nej snega pa nej deža, kak je tau zdaj pri nas bilau, pa zavolo tauga zemla že globše tō začne vōseniti. Kak v spaudnji talaj vōsene zemla, tak je v potokaj tō menje vodé ali je več sploj nega.

Tak je tau pri nas v Porabji tō, v potokaj samo te teče voda, če dež dé. Potejm še par dni pa znauva vōposenejo, zavolo tauga negajo v potokaj ribe. Če tau še ne dojde, gnesden že vretine (vrelci) vōsenejo. Prvin po vasaj več vretin bilau kak zdaj v cejlom Porabji. Prvin, gda je lūstvo vanej delalo na sonžetaj ali v gaušči, te so k tej vretinam odli vodau pit, če so žedni gratali, ranč tak sodacke tō, steri so na straži bili. Gnesden že z daumi moramo nesti vodau, če neškemo, ka bi žedni ostali, zato ka te vretine so že vse vōposenile.

Karči Holec

OD SLOVENIJE...

Pahor izrekel solidarnost Áderju in madžarskim državljanom

Slovenski predsednik republike Borut Pahor je v zadnjem obdobju solidarnost v boju proti novemu koronavirusu poslal predsednikom številnih držav, med drugim tudi madžarskemu predsedniku János Áderju. V videosporočilu, ki ga je naslovil na svojega kolego in madžarske državljane, je Pahor dejal, da občuduje madžarsko ljudstvo, ki v tem težkem času kaže odločnost, pogum in upanje. »Slovenija čuti vašo žalost in se iskreno veseli vaših uspehov. Združeni z drugimi evropskimi narodi in državami bomo skupaj zmagali,« je v madžarsčini rekel slovenski predsednik in ob koncu dodal, da bo še vse dobro. János Áder se je Borutu Pahorju pisno zahvalil za lepo gesto in lepe želje.

Prišli so sezonski delavci iz Romunije

Slovenskim hmeljarjem je po dolgotrajnih birokratskih bitkah na kmetije vendarle uspelo pripeljati 248 romunskih sezonskih delavcev. Avtobusni konvoj z romunskimi delavci je sicer doletelo dolgotrajno čakanje in negotovost na meji iz Romunije v Madžarsko, medtem ko je Madžarska za konvoj izdala celo izredno dovoljenje. Skoraj tretjina romunskih delavcev, ki so bili zadnja leta v slovenskih ekipah, je zaradi nejasnih signalov iz Slovenije na sezonsko delo odšla v Nemčijo. V hmeljiščih so začeli delati po tistem, ko so preživeli en teden v predpisani karanteni na 44 kmetijah.

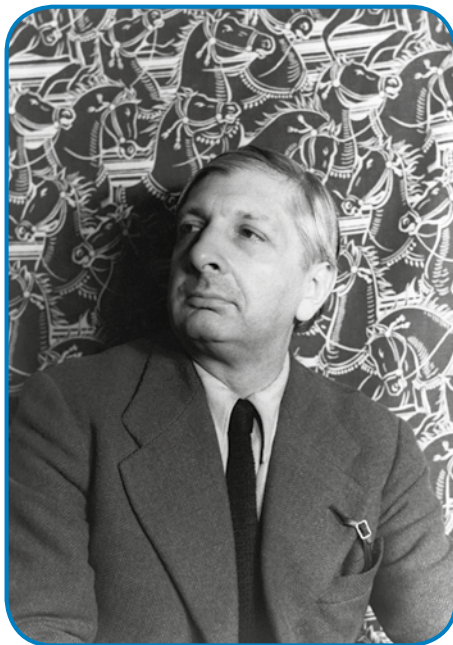
Še pred prihodom romunskih delavcev so pridelovalcem zelenega zlata priskočili na pomoč slovenski športniki. Med tistimi, ki so se odzvali klicu za pomoč, so bili tudi biatlonec Jakov Fak, smučarski skakalec Domen Prevc in nogometaš Marcos Tavares. V akciji, ki je na šestih kmetijah v Savinjski dolini trajala dva dni, je za delo na hmeljiščih poprijelo več kot 40 športnikov. Na pomoč so priskočili tudi delavci Pivovarne Laško, ki so trenutno na čakanju.

RAZSTAVA GIORGIA DE CHIRICA NA LENDAVI

»Vsaka stvar ima dve plati: navadna, tista, ki jo skoraj vedno vidimo ... in druga, duhovna ali metafizična, ki jo v trenutkih vpogleda lahko vidijo le redki ljudje ...« (Giorgio de Chirico)

Lendavski grad stoji nad starim delom mesta na strmem hribu, ki se dviga med širnimi vinorodnimi griči. V zdajšnji obliki je nasledil srednjeveški grad, ki je stal prav na tem mestu. Prvotnega so zgradili v 12. stoletju, o čemer pričajo freske v grajski kapelici. Skozi leta je grad večkrat spremenil svojo podobo, predvsem v času vladavine rodbine Bánffy. Po zatonu te družine se je lastništvo gradu hitro menjavalo do Ferenca

so nastale v okviru tradicionalnih mednarodnih likovnih kolonij. V zadnjih nekaj letih

Giorgio de Chirico

pa je lendavski grad tudi prizorišče odmevnih razstav t. i. »Velikanov svetovne umetnosti.« Letos, v mesecu marcu, je bila otvoritev razstave velike osebnosti italijanskega slikarskega umetnostnega slo-

pogosto ostaja skrivnost, izražajo občutek neresničnosti in pričakovanje nenavadnih dogodkov. Velikokrat izražajo tudi tišino in sanje. Metafizične slike so po navadi vznemirjajoče, ker jih prežema očarljivo, a hkrati odbojno razpoloženje. Skoraj nič od tega, kar je naslikano, ni realno: predmeti so postavljene

praznih prostorov s hladno arhitekturo in samotnimi postavami. S pomočjo ostrega kontrasta med svetlobo in temo je ustvarjal skrivnostna in nerealna vzdušja, s čimer se odlično ujemajo pusti oboiki, stebrišča in majhni trgi. Pri de Chiricovem slikarstvu se vsekakor vprašamo, od kod in od česa vre tisto posebno

Direktor Galerije-Muzeja Lendava Dubravko Baumgartner

Nádasdyja, ki so mu leta 1671, zaradi sodelovanja v zaroti, grad odvzeli in je prešel v državno zakladnico. Zadnje večje spremembo je grad doživel v 19. stoletju, ko so ga temeljito obnovili. Grad je ostal do leta 1918 v lasti rodbine Esztházy, ki pa v utrdbi ni stalno prebivala. Zanj so skrbeli upravniki posesti. Danes ima v njegovih prostorih sedež Galerija-Muzej Lendava in v tej zbirki sta shranjeni likovna dediščina lendavskih umetnikov ter zbirka umetnin, ki

ga, imenovanega metafizika, predstavnik pa je Giorgio de Chirico. Če se želimo nekoliko približati njegovim delom, je dobro, da se podrobneje seznanimo z njegovim slogom. Metafizično slikarstvo (*it. pittura metafisica*) je umetniško gibanje, ki so ga leta 1917 ustanovili italijanski slikarji v Ferrari (*Scuola metafisica*), zanj pa je značilno upodabljanje nadnaravnega, torej tistega, kar je izven fizičnega sveta. Slikarska dela Giorgia de Chirica, katerih pomen

ni poljubno, brez logičnega pomena; odnosi, ki jih povezujejo, pa ostajajo neznani. S tehničnega vidika brezhibne, metafizične podobe nas opozarjajo, da nas lahko neživi predmeti potegnejo tudi v čarobni krog neskončnih razsežnosti ali onkraj zgodovine. Italijanski slikar, grafik, kipar in literat Giorgio de Chirico (1888-1978) se je rodil v Volosu v Grčiji. V letih od 1906 do 1909 je študiral na likovni akademiji v Münchnu, nato pa se je nekaj let mudil v Milanu in v Parizu. Svoja dela je začel ustvarjati v simbolističnem slogu, medtem ko se je v 20. stoletju navdušil za metafizično slikarstvo in s tem postal eden ključnih italijanskih ustvarjalcev. De Chiricov slikarski slog se je izoblikoval pod vplivom filozofije Friedricha Nietzscheja in Arthurja Schopenhauera, s katerima se je seznanil med študijem prav na umetniški akademiji v Münchnu. Vsebinska del Giorgia de Chirica je pogosta uporaba arhitekturnih motivov. Njegova značilnost je slikanje

vzdušje, ki daje njegovemu opusu prizvok nevsakdanjosti, celo izjemnosti. In od kod poudarek umetniško sugestivnega vizualiziranja avtorjevega posebnega sveta? Njegov slikarski svet je po motivih in vsebini poseben, odmaknjen svet, gre za sfero tišine, kjer mu vsa vsebina služi za iz-

ražanje globljih doživetij in stanj. V njegovem slikanju je očiten metafizični stil, ki združuje italijansko strogost in hkrati fantastiko. Na omenjeni razstavi lahko opazimo vedute, samostanske okolice, mistično razsvetljene trge s cerkvami, kolonade ter nenavadne komunikacije med

AVSKEM GRADU

starinskimi arhitekturami, ki jih je opredelil kot »drugo krajinarstvo«, ki jo je slikal na samem začetku svojega ustvarjanja. S tehničnega vidika gre predvsem za risbe. T. i. umetni svet, nova, s človeškimi rokami ustvarjena »narava« ga je fascinirala s svojo pojavnostjo. Z oblikami in z nenavadnimi barvami, celo s človeškimi postavami in živalskimi liki je skušal prodreti v njeno bistvo ter odkriti skrivne vzgibe njene pojavnosti. Razstavo z naslovom *Giorgio de Chirico - metafizični*

umetnik sta pripravila Galerija-Muzej Lendava in občina Lendava. Obiskovalce odprta sta nagovorila direktor Galerije-Muzeja Lendava Dubravko Baumgartner in lendavski župan Janez Magyar, razstavljen dela in avtorja pa je predstavil umetnostni zgodovinar Atila Pismanjak. Razstavo, ki naj bi sicer bila na ogled do 31. oktobra, je nato odprl lastnik gostujoče zbirke Daniele Brandani iz galerije v Bologni. Ob tem je bilo povedano veliko zanimivih dejstev z likovnega področja umetnika ter njegovega ustvarjanja za časa njegovega življenja. Prikazana likovna dela so iz umetniškovega zadnjega ustvarjalnega obdobja, od leta 1968 pa do njegove smrti. Gre za dela, ko so se v njegovo umetnost postopoma vračali motivi in slogovne prvine, s katerimi je zaslovel na začetku stoletja in na začetku ustvarjalne poti. Zanimiv je namreč podatek, da je de Chirico svojo prvo

metafizično sliko ustvaril že leta 1910. Nekaj del je tudi iz prejšnjih obdobj, zato razstava omogoča tudi vpogled v njegov celotni opus. V preteklosti so na lendavskem gradu gostovale pomembne razstave, ki so nemalokrat odmevale v mednarodni strokovni in splošni javnosti: razstava Victorja Vasarelyja, Oskarja Kokoschke, Francoisa Gilota, Alfonsa Muche, japonskih mojstrov erotičnih lesorezov Shunga, keramike znamenite madžarske manufakture Zsolnay, Rembrandta (sodelovanje z

dunajskim Künstlerhausom), Francisca de Goya in razstava najslavnejšega likovnega umetnika 20. stoletja Pabla Picassa. Podžupan lendavske občine Ivan Koncut je dejal, da so vse razstave svetovno uveljavljenih umetnikov, ki so jih predstavili v Lendavi, naletele na izjemno zanimanje. To je po njegovih besedah dokaz dobrega dela ekipe Galerije - Muzeja. Pri tem so ključna merila kakovost, dolgoročnost in sodelovanje, pomembna pa je tudi izobraževalna funkcija. »V Lendavi sprejemamo drugačnost in novosti, smo tolerantni in odprti, tak pa je bil tudi umetnik de Chirico, ki je gledal na svojo življenjsko pot pravzaprav prototip Evropejca«, je dodal Koncut. Vendar pa bo na ogled razstave tega italijanskega velikana v teh neprijetnih in neljubih časih potrebno še nekoliko počakati.

Mojca Polona Vaupotič

Obranimo kukance!

Ka so travniške orhideje ali po porabsko kukance rejsan lejpe pa ogrožene (veszélyeztetett), kaže tau tö, ka smo v uredništvo dva kedna poredomo dobili pisanje o njih. V prejšnji številki smo objavili članek Valerieje Perger, v toj leko »po naše« prešete razmišljanje Porabke Margit Čuk. Obadve se pa najbolje zavolo toga bogita, ka - če de tak šlau - te lejpe rauže preminejo z naši travnikov. (Uredništvo)

Lejpi primer kukance svejkle farbe

Spomladi na travnikaj dosta sort rastlin geste, med tejmi so najlepše travniške orhideje ali kak njim v Porabji pravimo kukance (agárkosbor). Ne vejim, zakoj se ta rauža zové kukanca, ranč tak kak ptica kukanca (kukovica). Leko ka zatok, ka gda kukanca nazaj pride pa na znanje dá, ka je sprtolejt tü - te najbolje cveté. V ljudskom zdravilstvi so dostavse nūcali od te rastline: lūčiček, steblo, mlejšni sladki sok, steri vō iz njé teče, so nūcali če nji je želaudec peko ali prauti kašli. Zdaj travniške orhideje nej slobaudno brati, dolatrgati, ka so tau zaščitene rastline (védett növény). Vrejdnost ene betve je 10 gezero forintov. Kukanca rada raste na „kraupnoj“ zemlej, tam, gde je dosta kamnov, najbolje po brgaj. Rauže (cvejtke) so trno lejpe pisane, od roze do lile farbe, dapa najdemo bejle pa žute tö. Žalostno je, ka nji vsakšo leto menje geste. Vse bi mogli napraviti, ka bi se ta avtohtona zaščitena rastlina ohranila pri nas.

Inda svejta so pavri znali, gda trbej travo kositi. Samo te so

kosili, gda so trave pa cvetlice zreje gratale, ka te je semen nazaj na zemlau spadnilo pa tak je na drugo leto znauva vōzraslo. Etak so se ohranjale,

gorostale tiste rastline, stere so bile značilne za krajino. V tej moderni cajtaj pa ne damo travi časa, ka bi zreja gratala, vej pa s kosilnicami skurok cejlo leto kosimo, nej samo dvakrat (senau pa avtavo) kak gnauksvejta. Pa tau je tö nej dobro, ka vsigdar več travnikov tazapistijo, zaraščejo. Drejva pa grmauvdje prejkvzemajo tista mesta, gde so prva kukance rasle. Dobro bi bilau, če bi Narodni park Órség gorpoisko pa vküpspiso tista mesta, gde eške rastejo kukance na vekši mestaj, kak je tau napravo z močvirskimi tulipani (kockás lilium) pri Rabi. Ne trgajte doj te rauže, ne kopajte vō lūčičke, aj ostanejo za naše pravnuke tö. Če mate čas, priliko pa volau, idite na Verico prauti razglednomi stolpi ali na Janezov brejg na Gorenjom Seniki. Raj je samo poglednite pa občudujte, kak so lejpe, kak lepau dišijo. Vmejs poslušajte kukanco kukati, vse tau de pomagalo vaši dūši v tej težki cajtaj.

Margit Čuk

... DO MADŽARSKE

Obvezno dežurstvo v jaslih in vrtcih

Na začetku prejšnjega tedna je v uradnem listu bil objavljen ukrep vlade, da se mora od 30. aprila v občinskih vrtcih in jaslih zagotoviti dežurstvo. Ukrep, ki ga je podpisal premier Viktor Orbán, navaja, da se dežurstvo zagotovi otrokom, ki jim starši zaradi službe ali drugih vzrokov ne morejo zagotoviti varstva. O tem, da je otrok zdrav (ni okužen), morajo prinesiti starši pisno izjavo. Dežurstvo se mora zagotavljati ob delavnikih od 6. do 18. ure. Otroci so lahko le v majhnih skupinah, največ 5 otrok v skupini. V vrtcih so dovoljene tudi mešane skupine. Hkrati ukrep dovoljuje, da delovno mesto organizira varstvo za otroke zaposlenih. V tem primeru morajo biti otroci stari najmanj 20 mesecev in največ 14 let. Tudi v tem primeru organiziranega varstva se morajo držati vseh predpisov in omejitev zaradi koronavirusa. V primeru, da bi določeno delovno mesto organiziralo varstvo za otroke zaposlenih, mora to dan prej prijaviti na občini oz. zavodu za javno zdravstvo.

Testirali bodo 18 tisoč ljudi

Med 1. in 14. majem bodo v državi testirali kakih 18 tisoč ljudi, da bi ugotovili, kakšna je trenutna okuženost populacije. Raziskavo bo vodila Univerza Semmelweis, dejansko testiranje bodo na terenu (v zdravstvenih domovih ali v potujočih ambulantah) opravljale ekipe medicinskih fakultet iz Budimpešte, Debrecena, Szegeda in Pécsa. Naredili bodo PCR-test (odvzem brisa iz nosa in žrela), ki je zaenkrat najbolj zanesljiv test za dokaz virusa, je povedal rektor univerze. Vzeli bodo tudi krvne vzorce in z obdelavo le-teh bodo ugotavljali, koliko od testiranih je bilo okuženih, »asimptomatično okuženih«, saj niso vedeli, da so okuženi ali pa niso prepoznali simptomov.

Sodelovanje na testiranju je prostovoljno, rektor univerze upa, da se bodo ljudje, ki so jih izbrali s pomočjo statističnega urada, odzvali na poziv, ki ga bodo dobili ali po pošti ali po telefonu ali internetu. V raziskavi bo delalo okrog tisoč zdravnikov, zdravstvenih delavcev in študentov medicine. Rezultati se pričakujejo do sredine maja.

Te mo nesli Triglav tö

Vejn deset lejt star sem mogo biti, gda sem oprvin pri Pultjini (pri Pultjin Štejkaki) odo. Zima je bila, snjeg je spadno, mi mlajši smo se pa smučati steli, depa nej smo meli smuč. Zavolo tauga smo gorpoiskali Pultjinoga Štejkaka pa smo je prosili, aj je nam naredijo, zato ka so oni taši ezermešter bili. Tak je bilau, iz akacijske deske so vugnili nam smuč, na vrnji tau so pa leder zabili, kama smo nutrastaupili. Nej samo za nas, za celo ves mlajšom so oni delali smuč. Gda smo že vekši gratali, te so se že dale küpti, tak ka več smo nej odli pri Pultjini. Pa po tistom dugo lejt smo nej odli več tam. Prvo paut potejn te, gda je že prazen bejo ram, gda so že kak Štejak tak tetica Meri pomrli. Dvera so odprejte bile, nas mlajše je pa vse brigalo, najbola tisto, ka je nej bilau slobaudno. Gda smo že vse poglednili, te smo potistim več pa

sko kulturno in turistično društvo pa smo nej meli, gde bi se

mo kakšno prireditve meli, aj se leko pod strejo potegnemo. Gda

smo dobili, delavnice, sanitarije pa razstavni prostor pa ranč

smo, pa tau je nam mauč dalo, ka fejt lejpo baude, ka se nazaj gorzozida pa nede trbelo nam vsigdar tau gledati, kakšno vremen baude, če mo kakšno prireditve meli. Zato, ka eden velki prostor se je tö zozido, gde stau lidi mesto ma, če je sila. Gda se je tau vse napravlo pa obnovilo, cejla kmetija se je malo spremeni, nej samo ka je lejpa gratala, še plus funkcijo je tö dobila. Zavolo tauga gnesden že drugo ime ma, iz Pultjinoga rama je Porabska domačija gratala. Edna taša domačija, gde se ohranja vse fele porabska kultura, v steror je eden taši muzej, gde se vse leko primle pa nüca. Depa če se dvera s klüčom zaprejo, te s tauga muzeja soba pobega (menekülőszoba) grata. Zvüna na dvorišču je edno velko rdečo srce postavleno, gde piše, ka Rad man Porabje. Depa tau srce še tau tö zmananüvle, ka brodi

Tak je vögledo Pultjini ram, gda sta v njem živala Meri pa Štejak

Pultjin Štejak s svojim pisaum

leko zdržavali. Tau smo vedli, ka ram ne odajo, zato ka je že dosta küpcov odlo tam, zato smo samo telko prosili, aj leko se tam v rami srečamo, če se kaj škemo pogučati. Dovoljenje smo dobili,

smo s tejm zgotauvili, te smo tak pomalek šli tadale v klejt pa v štal. Znautra v rami je dosta dela nej bilau, zvün künje, gde smo špajert pa peč na nauve dali sklasti, samo vö trbelo spucati več deset lejt staro pavakinjo (pajčevino). V dve lejtaj smo dosta vse naredli pa obnovili pa tau tak, ka smo samo telko penez meli, ka smo material küpli, drugo smo vse s svojimi rokami delali, vsakši tisto delo, na ka se je razmo. Gda je že vse »lejpo« bilau, smo začnili programe oraganizirati v Pultjin ram. Najvekša prireditve je bila, gda smo postavili naš porabski Mali Triglav, tak ka med dvömi betonski plošči smo plastiko potegnili, če de se nam pakivati trbelo, te mo nesli Triglav tö. Po blagoslovitvi, kauli pau-nauči, gda je še ansambel redno vlejko pa puno lüstva plesalo na dvorišči, mi je Feri Nemeth, lastnik (tulajdonos) rama, kazo, aj si malo sedeva k stauli.

»Sploj dosta ste delali na tom rami brezi tauga, ka bi vaš bejo, tau se tak vam ne splača, depa če tak mislite, te vam ga odam,« je pravo.

Leko bi pravo, ka v tistom minuti sem nagnauk veseli bejo pa žalosten, zato ka odavajo ram, depa mi telko penez nejmamo, ka bi ga leko dolaküpli. Velko srečo smo meli, ka je v toj nevauli nam Andreja Kovač na pomauč prišla z Razvojno agencijo Slovenska krajina, te smo vküper z njimi leko dolaküpli Pultjin ram. Potejm smo še več pomauči dobili od Razvojne agencije, prejk evropskoga projekta se je obnovila zidina, lejpo nauvo dvorano

tak se je obnovil ram, v sterom sta Meri pa Štejak živela, depa tisti je originalno tak austro, kak je gnauksvejta vögledo. Mi, člani društva, smo tak pomagali, kak smo mogli. Cejli škedenj, klejt

Tak so člani društva podrli stari škedenj

Pultjina iza je bila že trno zaraščena

nej odli na tistom tali. Lejta so šla pa ram je pomalek nutzaraso tak, ka proto konca že samo streja se je vövidla. Tretjo paut smo te odli pri Pultjinom rami, gda smo ustanovili Porab-

depa prvin kak bi leko kaj tam meli, najprvin ga je nam vred trbelo vzeti.

Delo se je začnilo s tejm, ka smo kauli rama vse vöspucali. Potejn smo škedenj tak vönaprajli, če

Stara iža je bila pokrita s palami (salonitne plošče), stero so tö člani andovskega društva dolapobrali s streje

Iz Pultjine iže je gratala Porabska domačija

pa štal smo dolarazmetali, ka je za nas, leko povejm, malo težko bilau. Zato ka vse tisto smo mogli dolarazmetati, ka smo prejšnja lejta tak nažmetni gorzozidali pa obnovili. Depa vedli

s srcaum pa če leko, te pridi domau. Tak je iz maloga Pultjinoga rama, steri je dugo lejt tak na sama stau, Porabska domačija gratala.

Karči Holec

ČÜDA V BÁGYI

Potok v vesnici Bágy je mali. Njegvi srebrni panklik má šurki rámek od pejska, po šterom stapajo male nogé od vil z ljudski pripovejsti, kauli svekline pejska pa rasté neskončno vrbdje.

V veškom mlini ne morejo mleti. Dvoriške je puno z žaklami, moški pa ženske z Gózona pa Csoltóna s vsikdar menjšim potrpljenjom sedijo kauli mlina ino čakajo vodau.

Če neške priti, vej samí tó kaj včiniyo. Mlinarski legén Kocsipál Gyuri je že konja svetoga Mihaela, mrtveči stolec s cintora v Majornoki vkradno, vej pa, če ga zažgéjo, gvúšno prej natrucajo nebeske velikaše, aj pošlejo dež.

Aj samo donk velá, vej če rejsan so žlejbi dojspüščeni ino se vsakšo nauč naberé telko vodé za berekom, ka za edno vóro, dveje požené kolau - ka pa je tau za telko pšenice? Vej pa slejden žakeu splesnivi tačas, ka na réd pride.

Vsakši se čemeri, samo mlinarska gospa, prelejpa Vér Klára odi s smejom na obrazi gor pa doj med lüstvom, če rejsan letošnja süüča vrnau njej najvejšo škodo naredi.

Če de tak dale šlau, na nikoj pride mlinar v Bágyi, eške bole, če dugo v sodačiji ostane, vej pa, arenda je tó visika - depa, ženska je tó samo ženska, če rejsan z zlatom vózošiti remen na pojasi nosi.

Liki k toma mišlenji more mujs nika cujpovödati žena Pillér Mihályza z Gózona.

»Nej je vseedno, kakša je žena. Nej je tak, Tímár Zsófi? Depa za mlinarsko gospau bi nej dala rokau v odjen, vej pa njeni redeči vlaské ... hej, tisti redeči vlaské ... Nej je tak, Zsófi, düša moja?«

»Nej je istina, strina Zsuzsi! Dobra žena je tista, če rejsan je lejpa.«

»Ka pa ti spod svojoga črnoga vacalejga vidiš!«

»Tü sem bila, gda je njeni mauž taodišo ... kak je djaukala, staukrat ga je obimala.«

»Vsakša čedna ženska tak nosi svoj gvant, dejte moje, ka je farbasti tau od zvüna. Ej, no ... ali sta žalosten slobaud vzela?«

»Mlinar je pito svojo ženo Kláro: 'Vörna mi ostanesh?' Vér Klára pa je dala valas: 'Prva de potok v Bágyi naaupek teko, kak liki bi se moje srcé od tébe vkraj obrnauło.'«

»Bágy ka bi tagor teko?« se je špotlivo smedjala Pillérova. »Tau mej pred očami, Gélyi János!«

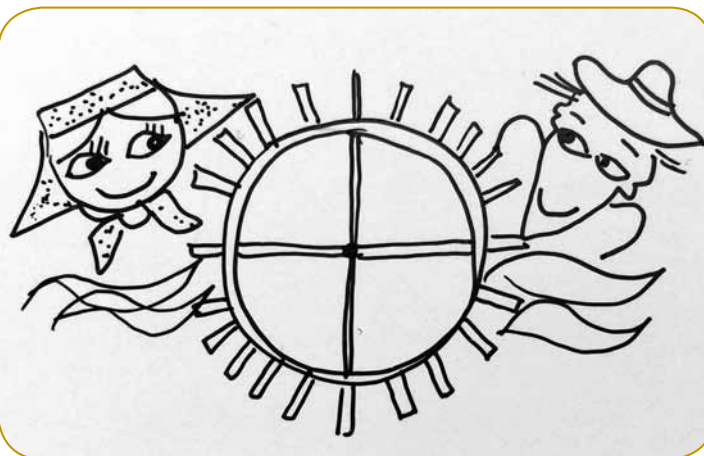
Drügi so se tó smedjali. No, vej bi pa eške tau falilo, ka bi se tisto malo vodé nazajobrnuło ... Té krautek potok v Bágyi eške tadoj tó samo spolonje teče. Gnes-vütro se pejssek cujspravi ino cejloga na en požérek spigé.

Vsi so se dobro veselili pauleg potoka ino obečavanja mlinarske gspé, samo Gélyi János nej. Redeči je grato po rečaj Pillérove, klabük si je globko v oči potegno, depa donk nej tak globko, ka bi nej vüdo do šeče, gde je mlinarska gspá gvant na draug obešavala.

Suncina svekline je vöpotisnila svoje gezik, šteri so plesali po šeči, ka bi poleznili mokro platno ino ga napravili eške bole bejloga.

Oči Gélyi Jánosa so tó tamta žarke pošilale, obraz Vér Kláre je redeči grtüvo.

Na pamet vzememo tau ženske ... kaj bi nej ... té pogle-

de tamtá ino nazajsé. Narajajo se rejči ... tau se vej ... vse črno grata, gde se z gezikom teknejo.

Depa gléj, kak liki bi ga s svojimi rečami vrnau une pozvale, je eden kmični oblak z zahoda naglo zakriu cejlo nébo. No, lüstvo z Gózona pa Majornoka, do večera se venak mekne tisto kolau.

Kauli cajta za güžino je takši dež spadno, ka so eške v brazdaj potoki tekli. Donk je Kocsipál Gyuri nej norc, ka je mrtveči stolec žežgo.

Tri dni pa tri noči so mleli v mlini, sfaldjavalo je sil-dja pa lüstva. Na tretji večer je nej ostalo drügo, samo Gélyi Jánosa deset žaklov pšenice.

Lekar ga je mlinarica drejkt na konec njala, ka bi un najduže austó? Ka pa če ga samo draži? Ka pa če je njeno žmejanje kak agacin cvejt ... na vsikšoga leti, depa tak visko cveté, ka se edna vejka ne more vtrgniti z njé ...

Komaj je čako, ka lejpa mlinarska gospa vöpride.

»Čüješ, Vér Klári ... Samiva sva ostala. Dobro, ka si me za slejdnjoga njala ...«

»Nej sem te ge njala. V mlini so starejši bole naprej valon,« je dala čemeren valas Vér Klári ino pokazala rbet Jánosi.

Mali, krepek moški se je postavio pred njau, njegve veuke, lejpe oči so se svejtile v tamli.

»Nédi tanut. Tau ti škém povödati, ka sem že štiri dni tü s kaulami, sfalilo mi je obroka, moji konji so lačni. Daj mi edno bremeno autave s poda.«

»Dvej tó leko, če škéš.«

»Ge pa mam že dveje leti žou po ednom tvojom küši,« je šuktivo, njegve oči pa so se nakelile na lelijin poj-as, šteri se je skoro strau od té edne rejči. »En küš mi daj, Klara!«

»Ranč edno polonje nej, Gélyi János. Nekda sem bila tvoja lübrica, pa sem ti donk eden küš nej dala. Zdaj sem pa žena nekakoga drügoga.«

Gélyi János je zmrnjavo s prsi:

»Te pa aj grom vdari v tvoje svejkle, redeče vlasé, šteri so pá na nikoj djali moj mér.«

Ženska je odletejla tanut, eške dveri je cujzaprla. Ranč je več nej vöprišla, samo z okna je gnauk od znautra dojzbrisala gesenske skuzé.

De je pa tam tó na pamet vzela Jánosa.

»Hej, mlinarska gospa! Gda pa že z moje pšenice mela grata?« je staupto k okni ino malo špotlivo pito.

»S tistoga samo šaraut baude,« ga je s smejom dražila ženska. »Aja, ti na svoje žakle brodiš! Vrnau zdaj je melejo, polonje je že gotovo.« Gélyi János je vgrizno v lampe, ino dale djeklau:

»Ka pa drügo polonje?«

»Ena vóra ali dveje, pa de gotovo. Te pa leko deš z Baugom.«

»Depa, tačas me malo spüsti nut k sebi na toplo. Svoj bekeč sem doma pozabo; zebé me.«

Klári ga je pomilüvala, s tak žalostnim glasom go je proso. Rejsan fajn mrzlo more biti tam vanej ... vej pa njau tó zebé, trepeče pri okni, gda valas dá:

»No, samo poj nut, če 'š se čedno držo ...«

Gélyi János je nutstaupto ino najraj bi več nikdar nej vöstaupto. Kak flajsna je ta ženska, kak lüšni so njeni stopaj, pogled, rejč ino smeje. Samo ka bi s kem bole pomalek semleli tisto pšenico!

Nika ma je na pamet prišlo ino se je odšverco vö k mlinarskoma legéni. Najšo ga je v kmici tó, vej je pa füčko. Na trnaci se je naslanjo.

»Ti, Kocsipál Gyuri! Dam ti svojo žveglau, če se mlin-sko kolau stavi ino se ne gene do zranka.«

»Hm! Depa dosta vodé mamó zdaj!«

»Gospé povej, ka ne dojde, ka trbej zbérati. Pa dojspüsti žlejbe.«

Škrpitanje mlin-skoga kolá je pogutnilo njegvi glas, Kocsipál Gyuri pa ga je donk razmo.

»Hm! Samo takšo fele formo voda prejk bereka vdari ...«

»S tem se ti nika ne spravljaj, dam ti eške svojo začko za dvan, vózošito z židov.«

»S piskalom?«

»Vse vküper.«

Gda je Gyuri dojspüsto žlejbe, je stano ino čako. Ka pa če mlinarska gospa na pamet vzeme, ka se je kolau stavilo, vöpride ino ga dá na nauvo zagnati?

Dugo je niške nej prišo. Gnauk je eške svejčina svejkllost tó vogasnila v iži. Ino v veukoj tüuči, kak liki bi samo daleč, trnok daleč strgüto eden klüč v lüknji. Gyuri je svoje veuke lampe na smeje razpotegno, njegvi drauvni zobgé, gda je strauso svojo košarasto glavau, so vövidli, kak liki bi se nikši bejli matür mlato v črnoj nauči.

Vnoči se je pri mlini nabralo sploj dosta vodé, ino kak je prišla med dva kamena bregá, je trnok narasla, de je pa nej mogla vövlejeti. En čas je muvila ino vdardjala berek, te pa bregé, končno pa si je prebrodila ino se tüoma nazajobrnuła.

Mejsec zdaj vöpokukiva ino svoje srebrno-svejkle vlasé po gledali potoka v Bágyi vleče.

Vöter se čüdiva ino začne cviliti, od vrkaj fudi ino šké vodau pobaužati - depa samo valauve napravi. Vrbe, šáš, leskovo grmauvdje se trepetlavo potülijo ino špotlivo šaušnjajo: potok v Bágyi tagor teče! ...

novelo »A bágyi csoda« (1882)

na domanjó rejč obrno: -dm-
ilustracija: -mkm-

MÉRNI CAJTI HASNEJO GOSPODARSTVI

Prva kak so leta 1867 podpisali »Nagodbo« (Kiegyezés), je bilau v Habsburškoj monarhiji dvej stoletji vsikdar čüti pükše ino štüke, po tistom pa je bilau v bejdvej talaj rosaga skoro petdeset lejt mér. Té je biu eden najbolje dinamičen čas v vogrskoj

spodarstvi na prvom mesti eške itak paverstvo stalo. Pauv od pšenice, gečmena, ovsu pa kukarce je v pau stoletja duplanski, od krumplov pa cukerne repe pa eške vekši grato. Donavo ino Tiso so dale regulérali, tak je dosta nauvi njiv gratalo, štere so

ali vöter že dosta mlinov na paro ali motor ranč tak, dugo časa je bila Budimpešta najprvi mlinarski varaš na svejti. Zvün specialne »madžarske tehnike mletja« je pri tem dosta pomagala dobra domanja pšenica z Bačke ino Banata. Na veuko so redili cukér ino pivo tö.

Žmetna industrija je dala samo kauli 15 procentov gospodarstva, vej je pa pod zemlaup nej bilau preveč žezeza ino kulna. Donk so na Vogrskom moderne mašinske fabrike opérali, v šteraj so cuge ino šifte tö redili. V etom časi so domanji merarge napravili prvo lokomotivo na elektriko, prve madžarske bencinske motore, depa karburatore ino avtomobile ranč tak. En malo po tistom, ka je začno človek po lufti lejtati, so se že piloti s svojimi fligarami vküpmejriili nad Budimpeštov.

Električna industrija je tö vsikdar vekšo znamenje dobivala, leta 1913 je že tristau varašov ali vesnic električne posvejte mejlo. Madžarski merarge so gornajšli transformator, de so pa električne grüške za posvejt tö na veuko redili. Tekstilna industrija pa je nikdar nej tak krepka gratala kak na priliko v Englandı.

Do konca 19. stoletja je vsikdar menje takši bautošov bilau, šteri so od iže do iže odavali, bole so držali kedsenska ino veuka državna senja. V etom cajti so v Budimpešti postavili šest tržnic (vásárcsarnok), med njimi najvejšo pri Donavi. Na daleč se je največ kúpüvalo ino odavalo po staroj tradiciji: z Vogrskoga v avstrijsko-češke tale Monarhije paverski pauv ino gesti, nazaj pa gotove industrijske produkte. Do začetka 20. stoletja se je začno té razložek glijati.

Leko povejmo, ka je bilau Vogrsko kralestvo v vsakšom pogledi nindrik na srejdj med

srmačkimi vzhodnimi ino modernimi zahodnimi rosagi, ne smejmo pa pozabiti, ka so ništerne söverne pa djužne države tö bole naprej bile. Zatok je samo legenda, ka bi bila Vogrska na pravoy pauti med najbolje bogate evropske rosage, vej so pa v té dobri petdeset lejtaj drüge države tö naprej šlé.

Če je v rosagaj Vogrske krone leta 1850 živelo 13 miljaunov lüdi, je bila ta numera leta 1910 že 20 miljaunov. Za tau so se leko zavalili padarom,

vse menje so v cerkev ojdli. Donk pa so se držali moralni zakonov ino gorstaupili prauti razvüzdanosti.

Materna rejč ino narodnost pa sta spoj ovaškivi gratali v petdeset lejtaj dualizma. Numera Madžarov na Vogrskom je do leta 1910 s 36 zraslo na 48 procentov, Romanarov je bilau 14, Nemcov 10, Slovakov ino Rovatov 9-9, Srbov 5, Rusinov pa 2 procenta. (Tistoga leta je nej bilau ejkstra rubrike za Slovence.)

Zakoj so numere ovaške

Cukerno fabriko v Ácsi so oprli leta 1871, zaprli pa leta 2001 - te je bila najstarejša v rosagi

zgodovini po Mohači, v šterom je gospodarstvo naglo baukše grtüvalo.

Pri tom so največ pomagale moderne banke ino infrastruktura. Leta 1913 je bilau na Vogrskom že 22 gezero kilomejterov železniške štrejke, tak so varaši bliže k eden drügoma prišli ino blago se je tö ležej vozilo. Če je eden kočüj s konjami v 30 vöráj s Pešta v Beč prišo, je za tau paut eden cug na paro samo 9 vör nüco. V etom leti se je na železnica pelalo 166 miljaunov pautnikov.

Vsikdar več šiftov na paro je tö vozilo, depa če rejsan so té falejši bili kak cugi, so dosta bole pomalek na svoj ciu prišli. Na maurdji je ranč tak plavalo vse več vogrski šiftov, največkrat vö z jadranskoga varaša Rijeke (Fiume).

Revolucija se je godila v komunikacijaj tö. Leta 1881 so v Budimpešti oprli prvo telefonsko centralo, na začetki prve svetovne bojne pa so v varaši meli že 20 gezero telefonski aparatov. V leti 1914 je bilau v rosagi 170 gezero kilomejterov telegrafski linij tö. Leta 1910 je v vogrskom go-

vsikdar bole gnojili. Plügi so bili cejlak z žezeza, nut so vpelali sejalne ino mlatilne mašine, kisnej pa traktore na bencinski motor tö. Vogrske zemlé so bole rodile kak v sausednji rosagaj, depa od taljanski pa francuski ranč tak. Na veuko so začnili pauvati sad ino zelenjé, grauzdje ino vino pa sta dobivala vsikdar menjše znamenje.

V petdeset lejtaj dualizma se je spoj povekšala numera svinj, goveda ino konjov na Vogrskom, samo birk je malo menje gratalo. Držali so nauve fajte krave, vej so pa po varašaj vsikdar več mlejka kúpüvali, domanje pravce pa so vöminili na gice.

Najbole dinamično je naprej üšla industrija (ipar). Naglo so vpelavali mašine, pri šteraj je v leti 1913 delo že vsakši peti človek v rosagi. Vnauge fabrike so več kak stau, ništerne pa več kak gezero lidam delo dale. Mali majstrov, šteri so med drügim vsefelé popravljali, je donk več stau gezero ostalo.

V vogrskoj industriji so najbolje gesti pripravljali. V rosagi je bilau zvün mlinov na vodau

Najvejša peštarska tržnica pri Donavi - do leta 1897 so go zozidali po planaj arhitekta Samuna Petza

dobromi gesti ino higieni. Stavili so kügo, siknice ino kolero, vsikdar menje detet ino mater je mrlau med porodom. Na varaški ulicaj so pokrili djarke, redili so kanalizacijo, začnili so redno krajvoziti smetke. Vsikšo mesto z več kak šest gezero lidami je moglo meti svojoga padara, več menjši vesnic pa ednoga okrožnoga doktora. S vsejm tejm so dosegnili, ka so lidgé na Vogrskom živeli kauli 38 lejt (leta 1848 samo 28 lejt!), de je pa eške tau 10-15 lejt menje bilau kak v Zahodnoj Evropi.

Lüstvo je nika nej ovak vörvalo kak prva: katoličanjcov je bilau več kak 60 procentov, kalavinov 13 ino literanov 6 procentov, ortodoksni pravoslavcov 14, izraelitov pa 5 procentov. Vsi vörnicke pa so grtüvali bole laični: v njinom žitki ino identiteti je več nej takšo znamenje mejla vöra,

gratale? Madžari so meli več vözraščeni mlajšov kak drüge narodnosti; v Meriko je menje Madžarov odišlo kak od drügi narodnosti; kauli 2 miljauna Nejmadžarov pa se je asimileralo v Madžare. Najbole so svojo narodnost minili Židauvge, Nemci ino Slovaki, najmenje pa Romanarge ino Srbi po vesnicaj. V leti 1910 se je več samo 62 procentov lüdi na Vogrskom spravljalo s paverstvom ino že 24 procentov z industrijov. Narodile so se ali so vekše gratale nauve družbene skupine: moderni varašanci, delavci s fabrik, uradniki ino vsefelé vönavčeni lidgé. Oslobodjeni veški pavri so se tö začnili pakivati v varaše, tradicionalne strukture pa so donk nej vcejlak preminaule. Pauleg nauvi identitet je dale živelo indašnje mišlenje ranč tak.

-dm-

PETEK, 08.05.2020, I. spored TVS

6.15 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 9.10 Izodrom, posebna oddaja za otroke, 10.00 Poročila, 10.10 Otroški program: Op! 11.20 Vem!, kviz, 11.55 Cesarjev kuhar, japonska serija, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 TV izložba, 13.50 Divjina v srcu (V.), britanska nadaljevan-ka, 14.40 Masaji in levi, avstrijska dokumentarna oddaja, 15.35 Otroški program: Op! 16.20 Fina gospa (I.), angleška humoristična nanizanka, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.25 Circom Regional: Požar - I. del, koprodukcijska dokumentarna oddaja, 17.55 Oddaja za otroke in mlade, 18.05 Pujsa Pepa: Zajklja Zinka, risanka, 18.20 Vem!, kviz, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.00 Dan Evrope pri vas doma, 21.05 Dan zmage: pričakovanje miru, britanska dokumentarna oddaja, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.55 Kinoteka: Veliki Le-bowski, britansko-ameriški film, 1.00 Dnevnik Slovencev v Italiji, 1.25 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 2.20 Napovedujemo

PETEK, 08.05.2020, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 6.00 Napovedujemo, 8.00 Otroški program: Op! 8.50 Napovedujemo, 9.00 Glasbena lestvica, 9.35 Obzorja duha: Quo vadis, oddaja za verujoče, 10.05 Sveta maša, prenos iz mariborske stolnice, 11.05 Dobro jutro, 12.35 Izodrom, posebna oddaja za otroke, 13.25 Otroški program: Op! 14.35 O živalih in ljudeh, izobraževalno-svetovalna oddaja, 15.00 Na vrtu, izobraževalno-svetovalna oddaja, 15.30 Koncert Ansambla Saša Avsenika, 16.45 Odbojka, kvalifikacije za OI: Slovenija - Francija, polfinale, 19.10 Migaj raje z nami, 19.20 Otroški program: Op! 20.00 Cesar, japonsko-ameriški film, 21.40 Sadar+Vuga XX, doku-mentarni film, 22.35 Koncert doma, 23.15 Bata - zgodbe o čevljih, češko-francoski dokumentarni film, 0.35 Glasbena lestvica, 1.10 Info kanal

SOBOTA, 09.05.2020, I. spored TVS

6.10 Kultura, Odmevi, 7.00 Otroški program: Op! 10.20 Varuška nindža: Ni ga!, nizozemska nadaljevan-ka za mlade, 10.45 Osvežilna fronta: Geek kultura, oddaja za mladostnike, 11.20 Ugriznimo znanost: Nam pri-manjkuje peska?, oddaja o znanosti, 11.45 Tednik, 12.40 Kaj govoriš? = So vakeres? 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.25 O živalih in ljudeh, izobraževalno-svetovalna oddaja, 13.50 TV izložba, 14.05 Pogovorna oddaja - izbor, 15.00 Izumi, ki so spremenili svet: Avtomobil, britanska dokumentarna serija, 15.55 Ekipa Bled, slovenska nadaljevan-ka, 16.25 Na vrtu, izobraževalno-svetovalna oddaja, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.15 Duhovni utrip: Sočutje do stvarstva, 17.30 Alpe-Donava-Ja-dran, 18.00 Ozare, 18.05 Ambienti, 18.35 Hej, hej, Šapice!: Boljša rešitev, risanka, 18.45 Mandi: Ptice, risanka, 18.57 Dnevnik, Sobotni dnevniki-ov izbor, Utrip, Šport, Vreme, 20.00 Joker, kviz, 20.55 Kaj dogaja? Z Jonasom, 21.20 Prevara (V.), ameriška nadaljevan-ka, 23.00 Poročila, Šport, Vreme, 23.25 Sedmi pečat: Slava, bolgarsko-grški film, 1.10 Dnev-nik Slovencev v Italiji, 1.35 Dnevnik, Sobotni dnevniki-ov izbor, Utrip, Šport, Vreme, 2.35 Napovedujemo

SOBOTA, 09.05.2020, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 6.00 Glasbena lestvica, 7.00 Najboljše jutro, 9.00 Pri-čevalci: Igo Sajovic, dokumentarna oddaja, 11.15 Koncerti za mlade: Humor v glasbi, glasbeno-izobraževalna serija L. Bernsteina, 12.15 Fina gospa, angleška humoristična nanizanka, 13.20 Pesem upora, do-kumentarni film, 14.15 Mali princ, koprodukcijski film, 16.00 Fajdiga: Bluz črnih revirjev, dokumentarno-glasbeni film, 16.55 Prelepa si, bela Ljubljana, 17.55 Košnikova gostilna: Naše srečanje v Košnikovi gostilni, 19.00 Glasbena lestvica, 20.05 Angel pozabe, TV-priredba drame v izved-bi SNG Drama Ljubljana, 21.50 Ob dnevu Evrope, Dubravka Tomšič Sre-botnjak, Simfoniki RTV Slovenija in Anton Nanut, 23.10 Let 25, koncert skupine Big Foot Mama, 0.15 Glasbena lestvica, 1.15 Info kanal

NEDELJA, 10.05.2020, I. spored TVS

7.00 Živ žav, otroški program, 10.00 Govoreči Tom in prijatelji: Rezervni genij, risanka, 10.10 Kozmo, belgijska otroška nanizanka, 10.40 Pri-sluhnimno tišini: Zdrav duh v zdravem telesu, 11.05 Ozare, 11.10 Obzorja duha, 11.55 Ljudje in zemlja, izobraževalno-svetovalna oddaja, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.25 Dan Evrope pri vas doma, 14.30 TV izložba, 14.50 Z glavo skozi zid, izraelski film, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.15 Vikend paket, 18.40 Muk, risanka, 18.57 Dnevnik, Politično s Tanjo Gobec, Zrcalo tedna, Šport, Vreme, 20.00 Genialna pri-jateljica (I.): Zaročnica, italijanska nadaljevan-ka, 21.05 Intervju, 22.00

Poročila, Šport, Vreme, 22.25 Nisem vaš zamorec, koprodukcijski doku-mentarni film, 0.05 Operne arije: Baritonist Marcos Fink (G. Verdi: Don Carlos), 0.25 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0.50 Dnevnik, Politično s Tanjo Gobec, Zrcalo tedna, Šport, Vreme, 1.50 Napovedujemo

NEDELJA, 10.05.2020, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 6.00 Glasbena lestvica, 7.10 Duhovni utrip: Sočutje do stvarstva, 7.30 Koda, 8.05 Slovenska zemlja v pesmi in besedi (Ljudski pevci in godci), 8.50 Petar Milič, Simfonični orkester RTVS in Simon Krečič (L. van Beethoven), 9.25 Slovenski ljudski plesi: Plesi na ovseti v Mežiški dolini, 10.00 Sveta maša, prenos iz mariborske stolnice, 10.55 Pa se sliš..., Slovenski oktet, 11.10 Lutkovna predstava: Sneguljčica, 11.45 Fina gospa, angleška humoristična nanizanka, 13.25 Ambienti, 13.5 Z Levisonom Woodom po Arabiji: Nevarna zapuščina, potopis, 14.45 No-gomet, kvalifikacije za EP 2016: Slovenija - Anglija, 16.35 Sadar+Vuga XX, dokumentarni film, 17.30 Portret: Ondina Otta, 18.10 Baleti iz Slo-venskih narodnih gledališč Coppelia na Montmartru, balet SNG Opera in balet Ljubljana, balet SNG Opera in balet Ljubljana, 19.50 Igre na sre-čo, 20.00 Nadnarava: Odpornost, francoska dokumentarna serija, 20.55 Bollywood - največja filmska industrija na svetu, britanska dokumen-tarna oddaja, 22.00 Gospodar muh, britanski film, 23.30 Vikend paket, 0.50 Kaj dogaja? Z Jonasom, 1.20 Glasbena lestvica, 2.20 Info kanal

PONEDELJEK, 11.05.2020, I. spored TVS

6.20 Utrip, 6.35 Zrcalo tedna, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 9.10 Izodrom, posebna oddaja za otroke, 10.00 Poročila, 10.10 Otroški program: Op! 11.15 Vem!, kviz, 11.50 Cesarjev kuhar, japonska serija, 13.00 Prvi dnev-nik, Šport, Vreme, 13.35 TV izložba, 13.50 Divjina v srcu (V.), britanska nadaljevan-ka, 14.40 Ali oblast škoduje možganom, francoska dokumen-tarna oddaja, 15.35 Otroški program: Op! 16.15 Fina gospa (I.), angleška humoristična nanizanka, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.25 New neighbours - Novi sosedje: Na drugi strani ceste drug svet, doku-mentarna serija, 17.50 Na kratko: Mreženje, 18.00 Malčki: Velikan in zaj-ček, risanka, 18.20 Vem!, kviz, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.00 Tednik, 21.00 Studio City, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.55 Umetnost igre, 23.25 Glasbeni utrinek, 23.30 Ansambel Vedun: Kristalna harfa- meditativni in urejajoči zvoki sveta, 23.45 Blaž Šparovec, Simfonični orkester RTVS in En Shao (Carl Nielsen: Koncert za klarinet in orkester op. 57), 0.15 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0.40 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 1.40 Napovedujemo

PONEDELJEK, 11.05.2020, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 6.00 Napovedujemo, 8.00 Otroški program: Op! 8.55 Na-povedujemo, 9.35 Glasbena lestvica, 10.40 Dobro jutro, 12.10 Izodrom, posebna oddaja za otroke, 13.00 Otroški program: Op! 14.00 Skrivnost barjanskega kolesa, dokumentarni film, 15.30 Ljudje in zemlja, izobra-ževalno-svetovalna oddaja, 16.15 Hokej na ledu (M), ZOI 2014 - Slovenija : Rusija, 18.00 Circom Regional: Življenje v narodnem parku, koproduk-cijska dokumentarna oddaja, 19.00 50 knjig, ki so nas napisale: Miki Muster: Zvitorepec, 19.05 Otroški program: Op! 20.00 Mogočni Misi-sipi, 21.00 Dediščina Evrope: Dubček, slovaško-češki film, 22.40 Koncert doma, 23.20 V upanju na čudež - iskanje zdravila proti Parkinsonovi bolezni, britanska dokumentarna serija, 0.15 Glasbena lestvica, 0.50 Info kanal

TOREK, 12.05.2020, I. spored TVS

6.15 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 9.10 Izodrom, posebna oddaja za otroke, 10.00 Poročila, 10.10 Otroški program: Op! 11.10 Vem!, kviz, 11.45 Cesarjev kuhar, japonska serija, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 TV izložba, 13.50 Divjina v srcu (V.), britanska nadalje-vanka, 14.40 Zaton antibiotikov, 15.25 Otroški program: Op! 16.20 Fina gospa (II.), angleška humoristična nanizanka, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.30 Koda, 18.05 A veš, koliko te imam rad: Gnezdo, ri-sanka, 18.20 Vem!, kviz, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vre-me, 20.00 Zadnji tango v Halifaxu (V.), britanska nadaljevan-ka, 21.00 Poti v svobodo med drugo svetovno vojno: Slovenija, britanska doku-mentarna serija, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.55 Pričevalci: Jože Pižent in Marijan Premrl, 23.55 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0.25 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 1.20 Napovedujemo

TOREK, 12.05.2020, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 6.00 Napovedujemo, 8.00 Otroški program: Op! 8.45 Na-

povedujemo, 9.40 Glasbena lestvica, 10.50 Dobro jutro, 12.20 Izodrom, posebna oddaja za otroke, 13.10 Otroški program: Op! 14.10 Reverz, do-kumentarni film, 15.00 Joker, kviz, 16.00 Hokej na ledu (M), ZOI 2014 - Slovenija : Slovaška, 18.00 Circom Regional: Iz morja rojene gore, ko-produkcijska dokumentarna oddaja, 18.45 50 knjig, ki so nas napisale: Zofka Kveder: Njeno življenje, 18.55 Otroški program: Op! 20.00 Okuž-ba, britanska dokumentarna oddaja, 21.05 Skupna od-ločitev, danska nadaljevan-ka, 22.10 Spletična, južnokorejski film, 0.35 Kaj govoriš? = So vakeres?, 0.50 Glasbena lestvica, 1.25 Info kanal

SREDA, 13.05.2020, I. spored TVS

6.15 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 9.10 Izodrom, posebna oddaja za otroke, 10.00 Poročila, 10.10 Otroški program: Op! 11.15 Vem!, kviz, 11.45 Cesarjev kuhar, japonska serija, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 TV izložba, 13.50 Divjina v srcu (V.), britanska nadaljevan-ka, 14.40 Grenki sadeži Evrope, nemška dokumentarna oddaja, 15.25 Oddaja za otroke in mlade, 15.30 Male sive celice: Znanе osebnosti, kviz, 16.20 Fina gospa (II.), angleška humoristična nanizanka, 17.00 Poroči-la ob petih, Šport, Vreme, 17.30 Izzivi srebrne generacije: Osamljenost, dokumentarno-izobraževalna oddaja, 17.55 50 knjig, ki so nas napisale: Fran Levstik: Martin Krpan, 18.05 Čarli in Lola: Samo en sonček je in to sem jaz, risanka, 18.20 Vem!, kviz, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.05 Film tedna: Izumljiva resnica, brazilski celoveče-rni film, 21.30 Kratek igrani film, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.55 Profil, 23.35 Izzivi srebrne generacije: Osamljenost, dokumentar-no-izobraževalna oddaja, 0.05 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0.30 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 1.30 Napovedujemo

SREDA, 13.05.2020, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 6.00 Napovedujemo, 8.00 Otroški program: Op! 8.45 Napovedujemo, 9.00 Glasbena lestvica, 9.40 Mladi virtuoz - Lara Hra-stnik, Alexander Gadjev, Anamarija Lajh, Sara Čano, 9.55 Sveta maša, posnetek iz mariborske stolnice, 10.50 Dobro jutro, 12.20 Izodrom, posebna oddaja za otroke, 13.10 Otroški program: Op! 14.15 Ambienti, 14.45 Vikend paket, 16.10 Hokej na ledu (M), ZOI 2014 - Slovenija : ZDA, 17.50 Iz studia 22: Kr'Etno, glasbena oddaja, 18.50 Otroški program: Op! 19.50 Igre na srečo, 20.00 Posnetek od blizu, portret Dubravke Tomšič Srebotnjak, 21.05 Matura 2020: Tisoč ur brdkosti za eno uro veselja, dokumentarni film, 22.30 Deklina zgodba (II.), ameriška nadaljevan-ka, 23.35 Koncert doma, 0.15 Glasbena lestvica, 0.50 Info kanal

ČETRTEK, 14.05.2020, I. spored TVS

6.15 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 9.10 Izodrom, posebna oddaja za otroke, 10.00 Poročila, 10.10 Otroški program: Op! 11.15 Vem!, kviz, 11.50 Cesarjev kuhar, japonska serija, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 TV izložba, 13.50 Divjina v srcu (V.), britanska nadalje-vanka, 14.40 Zdravilna moč narave, francoska dokumentarna oddaja, 15.35 Otroški program: Op! 16.15 Fina gospa (II.), angleška humoristič-na nanizanka, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.30 Ugriznimo znanost: Vpliv turizma na jame, oddaja o znanosti, 17.55 Na kratko: Emotikon, 18.05 Dinotačke: Kar je bilo udobno, risanka, 18.20 Vem!, kviz, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.00 Tarča, Glo-bus, Točka preloma, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.50 Osmi dan, 23.30 Dediščina Evrope: Dubček, slovaško-češki film, 1.05 Ugrizni-mo znanost: Vpliv turizma na jame, oddaja o znanosti, 1.35 Dnevnik Slovencev v Italiji, 2.00 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport, Vreme, 2.55 Napovedujemo

ČETRTEK, 14.05.2020, II. spored TVS

4.00 Info kanal, 6.00 Napovedujemo, 8.00 Otroški program: Op! 8.55 Na-povedujemo, 9.35 Glasbena lestvica, 10.35 Dobro jutro, 12.05 Izodrom, posebna oddaja za otroke, 12.55 Otroški program: Op! 14.00 Jeklene pi-ce nad Idrijo, dokumentarni film, 14.55 Dan Evrope pri vas doma, 16.05 Hokej na ledu (M), ZOI 2014 - Slovenija : Avstrija, 18.05 Circom Regional: Prizemljeno veselje, koprodukcijska dokumentarna oddaja, 19.00 Otroški program: Op! 20.00 Poroka po indijsko, avstralska dokumentarna oddaja, 20.55 Dvojček: Zadnji dan, norveška nadaljevan-ka, 21.45 Auto-mobilnost, 22.20 Ambienti, 22.45 Koncert doma, 23.30 Moj klasični hit: Tomo Križnar, 23.35 Marko Hatlak & FUNtango in Iztok Mlakar, 0.05 Slovenska jazz scena, 0.55 Glasbena lestvica, 1.30 Info kanal

RAZGLEDI DOMA

Mira Orbán, 3. razred

Dóra Orbán, vrtec (6 let)

Marietta Bajzek Orbán (mamica)

V času epidemije so člani družine Orbán iz Monoštra in Vannessza Šulič z Gornjega Senika s svojimi risbami sodelovali na likovnem natečaju Javnega sklada za kulturne dejavnosti (JSKD) za vse generacije z naslovom RAZGLEDI DOMA.

Risbe so narisale mamica Marietta Bajzek Orbán in hčerki Mira, ki obiskuje 3. razred OŠ Jánosa Aranya v Monoštru, in Dóra, ki hodi v monoštrski vrtec, ter Vannessza Šulič, učenka 5. razreda DOŠ Jožefa Košiča Gornji Senik.

Vannessza Šulič, 5. razred

BB

Mamicam za materinski dan

Na Madžarskem se praznuje materinski dan prvo nedeljo v mesecu maju. Omejitve zaradi koronavirusa so preprečile, da bi se pripravile proslave, na katerih bi otroci neposredno pozdravili svoje mamice in babice s pesmimi in recitacijami. V vrtcu v Sakalovcih so vzgojiteljice pripravile presenečenje mamicam, pri tem so jim pomagali očetje. Mamice so pozdravili s pesmico in sliko njihovih otrok.

www.radiomonoster.hu

porabje.hu

Porabje

TEDNIK
SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Izhaja vsak četrtek
Založnik:
Zveza Slovencev na Madžarskem
Za založnika:
Andrea Kovács

Glavna in odgovorna urednica
Marijana Sukič
Naslov založnika in uredništva:
H-9970 Monošter,
Gárdonyi G. ul. 1.;
tel.: 94/380-767;
e-mail: porabje@gmail.com
ISSN 1218-7062

Tisk:
TISKARNA DIGITALNI TISK D.O.O.
Lendavska 1; 9000 Murska
Sobota; Slovenija

Časopis podpirajo: Državna
slovenska samouprava, Urad
predsednika vlade, oddelek za
narodnosti, Zveza Slovencev na
Madžarskem in Urad vlade RS za
Slovence v zamejstvu in po svetu.
Naročnina: za Madžarsko letno
2.600 HUF, za Slovenijo 22 EUR.
Za ostale države 52 EUR ali
52 USD.
Številka bančnega računa: HU75
11747068 20019127 00000000.
SWIFT koda: OTPVHUHB